

Мотиваційна готовність викладачів фахового коледжу до інноваційної діяльності

Оксана Пілевич

Війна дала потужний імпульс для розвитку національної економіки та змін в українському суспільстві, які зумовлюють трансформацію освітньої галузі, визначають її основні характеристики на післявоєнний період. У Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 — 2032 рр. «передбачено стратегічні та операційні цілі та завдання на найближче десятиліття з відповідними показниками (індикаторами) досягнення (виконання), механізм, очікувані результати, заходи щодо проведення моніторингу реалізації цієї Стратегії на кожному етапі та ресурсні потреби» [9]. В основу її розроблення покладені прагнення українського народу стати рівноправним членом європейської спільноти, а основоположні принципи узгоджені з іншими програмними документами — Цілями сталого розвитку України на період до 2030 р. [8]; Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами — з іншої сторони [6] та положеннями щодо розбудови інклюзивного, інноваційного та взаємопов'язаного Європейського простору вищої освіти до 2030 р. згідно з Римським міністерським комюніке від 19 листопада 2020 р. [2] і передбачає подолання викликів, зокрема шляхом цифровізації вищої і професійної освіти, розвитку віртуальної мобільності, студентоцентрованого навчання та викладання.

Інноваційна діяльність у сфері фахової передвищої освіти має багатоаспектний характер і спрямовується на: «створення або вдосконалення конкурентоздатних технологій, у тому числі інформаційних, продукції або послуг; трансформацію наукових досліджень і розробок у практичну діяльність, новий підхід до надання освітніх послуг, їх адаптацію до потреб ринку праці та суспільства; застосування рішень організаційно-технічного, виробничого, адміністративного або іншого характеру, що істотно поліпшують якість виробництва та/або соціальної сфери» [7]. Отже, здатність до інноваційної діяльності фахівців для різних галузей економіки нині визначається як норма сучасного життя у швидкозмінному світі. Вона повинна формуватися під час здобуття освіти з використанням нових та удосконалених методик і технологій, зокрема цифрових. Ключову роль у цьому процесі відіграють педагогічні (науково-педагогічні) працівники закладу фахової передвищої освіти (ЗФПО) — фахового коледжу, відповідна професійна підготовка яких до інноваційної діяльності на часі, а мотиваційна готовність є рушієм творчості та дослідницької ініціативи, наукових здобутків.

Результати вивчення джерельної бази свідчать про зростаючий інтерес учених до інноваційної діяльності педагогів. Її філософське осмислення представлено в наукових працях В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Кременя та ін. Проблема підготовки педагога до інноваційної ді-

яльності порушена у наукових працях О. Антонової, М. Артюшиної, І. Дичківської, Л. Пуховської, Г. Романової та ін. В останнє десятиріччя різні аспекти підготовки вчителя до інноваційної діяльності в процесі професійної освіти вивчають як вітчизняні (В. Ачкан, Н. Зарічанська, Л. Козак, Є. Маринченко, Н. Онищенко, Л. Пахомова, Л. Шевченко), так і зарубіжні вчені: Е. Єзерскайте (E. Jezerskyte), М. Стівенсон (M. Stevenson), Д. Г. Хедберг (J. G. Hedberg), К. О'Салліван (K. O'Sullivan), К. Хау (C. Howe). Проблема мотивації і мотиваційної готовності до професійного розвитку та інноваційної діяльності як його компоненту досліджується вченими європейських країн: М. Хейган (M. Hagan), Р. Долан (R. Dolan), О. Котерджа (O. Kotherja) та ін.

Проте у більшості наукових праць йдеться про підготовку до інноваційної діяльності шкільних учителів, педагогів дошкільних закладів освіти та закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Проблема мотиваційної готовності викладачів фахового коледжу до інноваційної діяльності, на жаль, залишилась поза увагою вітчизняних учених.

Мета статті полягає у з'ясуванні змісту інноваційної діяльності викладача фахового коледжу, суті поняття «мотиваційна готовність викладача фахового коледжу до інноваційної діяльності». Для реалізації мети визначено завдання: 1) проаналізувати нормативно-правову базу інноваційної діяльності викладача коледжу; 2) схарактеризувати зміст поняття «інноваційна діяльність викладача фахового коледжу»; 3) визначити суть поняття «мотиваційна готовність викладача фахового коледжу до інноваційної діяльності»; 4) описати основні чинники впливу та умови розвитку мотиваційної готовності викладачів фахових коледжів до інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність у закладах освіти є достатньо дослідженою темою. На це вказує кількість дисертаційних робіт, виявлених нами в Національному

репозиторії академічних текстів за останні десять років за ключовим поняттям «інноваційна діяльність» (наукова спеціальність 13.00.04 — теорія і методика професійної освіти, за період з 01.01.2013 по 01.01.2023 р.). Пошук за зазначеними параметрами дав змогу виявити 21 дисертацію, сім з яких (третина) було подано на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. У 12 наукових працях предметом дослідження визначено професійну підготовку вчителя школи до інноваційної діяльності, в чотирьох — різних фахівців (технологів, економістів, комп'ютерної інженерії та ін.), в трьох — майбутніх вихователів/педагогів дошкільних навчальних закладів, в інших — майбутніх докторів філософії, магістрів гуманітарних спеціальностей. Відповідно вченими уточнено суть і структуру освітньої інноваційної діяльності учителя, яку узагальнено наведено в термінологічному словнику [1]: 1) створення нового (оригінальних прийомів, цілісних педагогічних концепцій), що змінює звичний погляд на явище, перебудовує суспільно-педагогічні відносини; 2) найвищий ступінь педагогічної творчості, педагогічне винахідництво нового в педагогічній практиці, що спрямовано на формування творчої особистості, враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві й проявляється в цілепокладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту і технологій інноваційного навчання; 3) діяльність з розробки, пошуку, освоєння і використання нововведень, їх здійснення.

Однак викладачі фахових коледжів окрім освітньої діяльності мають здійснювати інноваційну діяльність, що «спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [5]. Йдеться про ті галузі, для яких здійснює підготовку фахівців конкретний ЗФПО. Адже одним із основних завдань фахового коледжу є «забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі теоретичного та практичного навчання,

дослідницької та інноваційної діяльності» (стаття 29, Закон України «Про фахову передвищу освіту»), що здійснюють педагогічні працівники, які «провадять навчальну, методичну, інноваційну та організаційну діяльність, пов'язану з наданням освітніх послуг» [7, стаття 58]. Зауважимо, що поряд з інноваційною діяльністю у зазначеному вище документі йдеться про дослідницьку діяльність викладачів фахового коледжу. Це поняття згадується щонайменше 19 разів у різних контекстах: реалізації освітньої політики, академічної мобільності, інтеграції теоретичної і практичної підготовки фахівців, розроблення освітніх програм і систем заохочення учасників освітнього процесу тощо. Дослідницька діяльність трактується як діяльність ЗФПО, що «спрямована на проведення наукових досліджень з метою отримання і використання нових знань та здійснення технічних і науково-технічних розробок» [Там саме]. Ученими обґрунтовано, що зазначені види діяльності викладачів ґрунтуються на інформаційно-аналітичній і цифровій компетентностях [3, 4], рівень розвитку яких має забезпечувати ефективну роботу з одержання наукових результатів для використання при розробленні та оновленні сучасних освітніх програм з професійної підготовки фахівців.

 рганізація і методичне забезпечення підготовки викладачів фахових коледжів до інноваційної діяльності здійснюється цикловими комісіями, які провадять освітню, методичну діяльність за певною спеціальністю (спеціалізацією), групою спеціальностей однієї або споріднених галузей, а також можуть здійснювати дослідницьку діяльність [7, стаття 32], що потребує певної підготовки викладачів працювати в інноваційно-дослідницькому форматі. Це можуть бути різні варіативні моделі методичного супроводу: індивідуальні програми засвоєння основ; індивідуальні траєкторії підготовки; маршрути опанування інноваційної діяльності, зорієнтовані на особистісні потреби педагога у підвищенні її рівня підготовленості. На

сучасному етапі широкого використання цифрових технологій методичний супровід підготовки викладачів до інноваційно-дослідницької діяльності може включати такі форми роботи:

- тьюторський супровід молодого викладача у вивченні і застосуванні інноваційних методів і педагогічних технологій, а також механізмів їх використання в освітньому процесі;
- мережевий тьюторський супровід у межах більш широкої взаємодії з професійними спільнотами (педагогами, методистами, ученими, громадськими організаціями) з метою вивчення кращих освітніх практик інноваційної діяльності, одержання професійних консультацій, презентація власних розробок, взаємного обміну досвідом з викладачами інших ЗФПО;
- організаційно-методичний супровід, спрямований на залучення викладачів у вебінари, семінари, круглі столи, майстер-класи, воркшопи і тренінги тощо з набуття умінь і навичок інноваційної діяльності, її аналізу і планування;
- діагностичний супровід моніторингу розвитку в педагогів готовності до інноваційної діяльності.

Е. Єзерскайте (E. Jezerskyte) за результатами вивчення проблеми інноваційної активності викладачів закладів вищої освіти виокремлює такі складові дослідження інноваційної діяльності: концептуальні засади інноваційної діяльності педагога, її суть і зміст; потреба, мотивація і прояв інноваційної активності викладача в розробленні навчальних програм; методологія емпіричного дослідження і дослідницький кейс; результати емпіричного дослідження, у ході якого розкривається прояв змісту інноваційної діяльності педагогів з розроблення навчальних програм [12]. На наше переконання, ця логіка даного дослідження може бути прикладом для проектування інноваційної діяльності викладачів фахових коледжів на рівні роботи циклової комісії. Інноваційним продуктом такого проекту найчастіше є тренінгова програма для викладачів з

модернізації та оновлення навчальних програм зі спецдисциплін.

Вважаємо, що окрім одержання інноваційних продуктів викладачі фахових коледжів у процесі дослідницької діяльності навчаються застосовувати нові та удосконалені методи і практики (включаючи цифрові технології) для викладання, навчання та оцінювання. З точки зору Е. Єзерскайте (E. Jezerskyte), закладам освіти необхідно диверсифікувати освітні пропозиції та оновлювати зміст освіти з метою задоволення зростаючих потреб у розвитку інноваційного та критичного мислення, підприємницьких та лідерських навичок, розвивати гнучкі освітні траєкторії на основі студентоцентрованого підходу.

Окремим предметом дослідження вчених А. Б. Мохд Шейх (A. B. Mohd Sheikh), М. Н. Мохамад Нор (M. N. Mohamad Nor) є обмеження (певні бар'єри) в інноваційній діяльності викладачів [10], зокрема використання інновацій у викладанні, наприклад, невміння зацікавити учнів у вивченні навчальної дисципліни або використовувати їхній потенціал у творчому розв'язанні завдань. На нашу думку, ці проблеми цілком заслуговують на увагу викладачів фахових коледжів — членів певної циклової комісії для їх вивчення з метою знаходження інноваційних підходів, методів і інструментів, для використання в освітньому процесі.

Але інноваційна діяльність викладачів фахових коледжів може бути успішною лише за умов сформованості у них мотиваційної готовності до цього виду діяльності як професійного саморозвитку. Багаторічна практика роботи у фаховому коледжі свідчить про те, що для створення цієї умови необхідно:

- обрати технології підготовки викладачів до інноваційної діяльності, які враховують їх життєвий і професійний досвід;
- розробити психолого-педагогічний супровід саморозвитку викладачів;
- організувати ініціативні групи викладачів за їх дослідницькими інтересами, що дасть змогу створити команди,

діяльність яких спрямована на досягнення спільної цілі;

- спроектувати та започаткувати і постійно розвивати середовище для особистого прояву викладачів.
- Водночас варто звернути увагу на те, що на розвиток мотиваційної готовності викладачів фахових коледжів до інноваційної діяльності здійснюють вплив такі чинники, як:
  - рівень їхньої проактивності як показник залученості до інноваційної діяльності;
  - готовність досліджувати та експериментувати з метою отримання і осмислення нового досвіду;
  - уміння сприймати зміни в методах і технологіях викладання, аналізувати і розуміти їх та їх наслідки.

У контексті заявленої теми статті вважаємо доцільним звернутись до теорії мотивації Ф. Герцберга (F. Herzberg), який виявив дві групи чинників, що впливають на трудову поведінку працівників: 1) ті, що пов'язані із зовнішніми умовами (контекстом праці) й 2) ті, що пов'язані із змістом праці. Перші ученим названі гігієнічними. Вони не стимулюють працівника максимізувати ефективність виробничої діяльності, а впливають на задоволення його базисних потреб (заробітна плата, можливості для відпочинку, характеризують умови праці тощо). Мотиватором є друга група чинників: цікава робота; можливості кар'єрного росту; залежність оплата праці від її результатів; творча діяльність; високий рівень відповідальності; відчуття успіху; визнання [11].

Саме гігієнічні чинники, зазвичай, слугують джерелом незадоволеності багатьох викладачів часто нівелюють ефективність мотиваційних чинників. Проте, зазначає Ф. Герцберг (F. Herzberg), їх достатність не призводить до автоматичного покращення результатів праці співробітників. Ґрунтуючись на цих висновках, маємо зазначити, що керівнику ЗФПО необхідно продумувати і створювати систему мотивуючих умов для залучення педагогів до інноваційної діяльності. Це можуть бути

такі умови: створення можливостей само-реалізації в інноваційній діяльності; розвиток і підтримка інтересу до інноваційної діяльності; визначення найбільш цінних для викладача винагород для досягнень у інноваційній діяльності і послідовне їх застосування; матеріальне заохочення.

У ході дослідження нами з'ясовано, що як вітчизняні, так і зарубіжні учені звертають увагу на зовнішні стимули, такі як: визнання в колективі, репутація серед студентів, їх батьків, громадській спільноті; атестація і нагороди; кар'єрне зростання; матеріальне заохочення тощо. При організації інноваційної діяльності також потрібно враховувати внутрішні мотиви викладачів — прагнення до самореалізації на роботі, бажання принести користь власною працею. Останнє найбільш яскраво проявляється під час війни з Росією: впроваджуються нові методи підвищення стресостійкості, створення безпечних умов для організації освітнього процесу, надання допомоги студентам і своїм колегам, які пережили трагедії під час окупації тощо.

На підставі здійсненого дослідження сформулюємо основні висновки.

Інноваційна діяльність викладачів фахових коледжів є одним із видів їх професійної діяльності й інтегрована з дослідницькою діяльністю. Їх результати слугують підґрунтям для розроблення і оновлення освітніх програм підготовки фахівців для різних галузей економіки.

На основі аналізу нормативно-правової бази схарактеризовано зміст інноваційної діяльності викладачів фахового коледжу, який має бінарний характер: 1) наповнений педагогічною творчістю вищого рівня і спрямований на педагогічне винахідництво нового в педагогічній практиці, на формування творчої особистості, конкурентоспроможного фахівця для різних галузей економіки з урахуванням стратегічних цілей розвитку країни, соціально-економічних та політичних змін у суспільстві; 2) передбачає здійснення, використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок у певній науковій

галузі і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Суть поняття «мотиваційна готовність викладачів фахового коледжу до інноваційної діяльності» визначається як механізм управління розвитком знань, практичних навичок, творчих здібностей, способів мислення і спеціальних професійних якостей, морально-етичних цінностей, що забезпечує та активізує саморозвиток, інтеграція яких забезпечує та активізує їх саморозвиток.

Розглянуто дві групи чинників впливу на розвиток мотиваційної готовності викладачів фахових коледжів до інноваційної діяльності: ті, що пов'язані із зовнішніми умовами (контекстом праці), та ті, що пов'язані із змістом праці; конкретизовано останню групу — рівень проактивності викладачів як показник їх залученості до інноваційної діяльності; готовність досліджувати та експериментувати з метою отримання і осмислення нового досвіду; уміння сприймати зміни в методах і технологіях викладання, аналізувати і розуміти їх та їх наслідки.

Визначено умови розвитку мотиваційної готовності викладачів фахових коледжів до інноваційної діяльності: створення можливостей самореалізації, розвиток і підтримка інтересу, визначення найбільш цінних для викладача винагород для досягнень у інноваційній діяльності і послідовне їх застосування; матеріальне заохочення.

Схарактеризовано методичний супровід підготовки викладача до інноваційно-дослідницької діяльності, який може включати такі форми роботи: тьюторський супровід молодого викладача, мережевий тьюторський супровід у межах більш широкої взаємодії з професійними спільнотами, організаційно-методичний і діагностичний супровід моніторингу розвитку в педагогів фахових коледжів готовності до інноваційної діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні організаційно-педагогічних засад розвитку інноваційно-дослідної діяльності викладачів фахових коледжів.

Література

1. *Інноваційна діяльність вчителя: термінологічний словник*; за заг. ред. О. І. Огієнко; укл.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, Ю. С. Красильник, К. В. Котун. Київ, 2016. 120 с.
2. *Конференція міністрів вищої освіти Європейського простору вищої освіти «Embrace the challenge, create new opportunities and cancel differences»* (м. Рим, Італія) від 19.11.2020 р. URL: <https://ehea2020rome.it/pages/ehea2020?fbclid=IwAR3B3Y-GlgMV0588VN6aA9NFfiWlHERwnmjSwY8rGl5D-JwhbsdSqnj69h8g> (Дата звернення: 04.02.2023 р.).
3. *Петренко Л. М.* Підготовка керівника професійно-технічного навчального закладу до аналітичної діяльності: інноваційний підхід // *Наука і освіта: психологія і педагогіка*. 2013. № 3. С. 124-128.
4. *Петренко Л. М., Зеліковська О. О., Білоусова Н. А.* Відкрита освіта: сучасні тренди і нові концепції // *Вісник післядипломної освіти*. Сер. «Педагогічні науки». 2022. № 21(50). С. 206-218.
5. *Про інноваційну діяльність: Закон України*. Редакція від 12.04.2022 р. № 40-IV. URL: [Про інноваційну діяльність | від 04.07.2002 № 40-IV \(rada.gov.ua\)](http://rada.gov.ua). (Дата звернення: 05.02.2023 р.).
6. *Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України* від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18/sp:max50:nav7:font2#n2> (Дата звернення: 04.02.2023 р.).
7. *Про фахову передвищу освіту: Закон України*. Редакція від 27.10.2022 р. № 2745-VIII. URL: [Про фахову передвищу освіту... від 06.06.2019 № 2745-VIII \(rada.gov.ua\)](http://rada.gov.ua). (Дата звернення: 04.02.2023 р.).
8. *Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України* від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: [Про схвалення Стратегії розвитку... від 23.02.2022 № 286-р \(rada.gov.ua\)](http://rada.gov.ua) (Дата звернення: 04.02.2023 р.).
9. *Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 — 2032 рр.*: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: [Про схвалення Стратегії розвитку... від 23.02.2022 № 286-р \(rada.gov.ua\)](http://rada.gov.ua) (Дата звернення: 04.02.2023 р.).
10. *Abu Bakar Mohd Sheikh, Mohd Nothman Mohamad Nor.* Constraints and Innovative Teaching Skills Practice Among State Government Secondary School Teachers // *Journal of Psychology English*. 2023. Nr. 230(1). pp. 1-23.
11. *Giroux C.* The Motivation to work, by F. Herzberg, B. Mausner and B.-C. Snyderman, John Wiley & Sons, New York, John Wiley & Sons, 1959 // *Relations Industrielles-industrial Relations*. 1960. Nr. 15. pp. 275-276.
12. *Jezerskyte E.* Innovative activity of a university teacher and its content in the context of study programme development // *Socialiniai mokslai*. 2011. Nr. 1 (71). pp. 53-61.

11.02.2023

Відомості про автора:

Пілевич Оксана Анатоліївна — кандидат педагогічних наук; директор; Ірпінський фаховий коледж економіки та права; Ірпінь, Київська область, Україна; email: oksana-pilevich@ukr.net; ORCID ID: orcid.org/0000-0001-9490-5254; Scopus; Google Scholar.